

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งทางด้านอุตสาหกรรมและบริการ ทำให้ตลาดแรงงานมีความต้องการแรงงานในระดับพื้นฐานที่มีทักษะวิชาชีพในอัตราที่สูงขึ้น เพื่อเพิ่มคุณภาพในการผลิตการแข่งขันกับต่างประเทศ ในยุคของการเปลี่ยนแปลงย่อมมีผลกระทบต่อสภาพของแรงงาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดอาชีวศึกษาของประเทศที่ต้องมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการให้สามารถจัดการศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนในระดับกลางให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะมีประสบการณ์ที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน สามารถประกอบอาชีพได้อย่างแท้จริง (สำนักงานโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี, 2541, หน้า 3) การจัดอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพจะประสบความสำเร็จจะต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน เช่น ปัจจัย ผู้บริหาร ปัจจัยครู ปัจจัยนักเรียน ปัจจัยสถานประกอบการ หรืออื่น ๆ การจัดอาชีวศึกษานั้นมีหน่วยงานรับผิดชอบหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ฯลฯ ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีการผลิตกำลังคนตามสาขาอาชีพที่แตกต่างกันออกไป (อรุณแก้ว ถิรธรรมชโย, 2541, หน้า 1)

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพเพื่อผลิตกำลังคนในระดับช่างฝีมือ ช่างฝีมือ และช่างเทคนิคให้สอดคล้องกับ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศสนองความต้องการของตลาดแรงงาน รวมทั้งการประกอบอาชีพอิสระ โดยแบ่งการจัดการศึกษาออกเป็น 8 ประเภทวิชาหลัก คือ ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปกรรม คหกรรม เกษตรกรรม ประมง อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมสิ่งทอ ในการจัดการศึกษาและ ฝึกอบรมวิชาชีพของกรมอาชีวศึกษามีทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ซึ่งวิชาเหล่านี้มีการจัดการเรียนสอนในหลักสูตรต่าง ๆ ได้แก่ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.) (กรมอาชีวศึกษา, 2541, หน้า 3-4)

ในการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมของประเทศและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ๆ ที่เจริญก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา และที่สำคัญสนองความต้องการของสถานประกอบการ ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจึงได้จัดทำหลักสูตร

ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช 2546 โดยการแบ่งการจัดการศึกษาเป็นระบบภาคปกติ และระบบทวิภาคี ทั้งนี้มีการปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนให้ทันกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางเทคโนโลยี และสนองความต้องการของสถานประกอบการ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกระบบ และวิธีการเรียน ได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพ ความสนใจ และโอกาสของผู้เรียนเอง ส่งเสริม ประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรร่วมกันระหว่างสถาบัน หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติ ท้องถิ่นและชุมชน ทั้งนี้เพื่อผลิตกำลังคนระดับช่างฝีมือที่มี ความรู้ความชำนาญในทักษะวิชาชีพให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย เจตคติ บุคลิกภาพ และเป็นผู้มี ปัญญาที่เหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากภาคเอกชนเข้าร่วมร่างหลักสูตรด้วย (กรมอาชีวศึกษา, 2538, หน้า 17)

การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี (Dual Vocational Training) หรือระบบโรงเรียนโรงงาน เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2527 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้กระทรวงศึกษาธิการ โดย กรมอาชีวศึกษา ดำเนินการทดลองฝึกช่างชำนาญงานประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม สาขาวิชาช่างซ่อมบำรุงโรงงาน อุตสาหกรรมที่วิทยาลัยเทคนิคท่าหลวงจันทบุรีไทย-อนุสรณ์ ตาม โครงการความร่วมมือระหว่าง กรมอาชีวศึกษากับสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยและสถานประกอบการ โดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลสหพันธ์รัฐเยอรมัน ซึ่งการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเป็นความร่วมมือระหว่าง สถานศึกษากับสถานประกอบการตามความต้องการของสถานประกอบการ เพื่อฝึกนักเรียนที่มีอายุ ไม่ต่ำกว่า 15 ปี ที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าให้เป็นช่างฝีมือที่มีความ ชำนาญงาน ลักษณะการเรียนจะเรียนภาคทฤษฎีที่สถานศึกษาสัปดาห์ละ 1-2 วัน และฝึกอาชีพที่ สถานประกอบการสัปดาห์ละ 3-4 วัน ตลอดระยะเวลา 3 ปี เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับ ประกาศนียบัตรผู้ชำนาญงาน (อรุณแก้ว ลิขธรรมชโย, 2541, หน้า 2)

ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัด จัดการเรียนการสอนระบบภาคปกติและระบบทวิภาคี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมและศักยภาพของ สถานศึกษา ซึ่งปีการศึกษา 2546 มีข้าราชการครูสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออก 2 ที่ร่วมดำเนินการดังนี้

กองวิทยาลัยเทคนิค จำนวน 325 คน กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 132 คน กองการศึกษา อาชีพ 66 คน และกองวิทยาลัยเกษตรกรรมจำนวน 72 คน รวมมีครู ทั้งหมด 595 คน (สรุปข้อมูล การดำเนินงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออก 2, ประจำปีการศึกษา 2546)

ในปี พ.ศ. 2546 มีจำนวนครูที่เปิดสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีแยกตามสาขาต่าง ๆ ใน สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออก 2 ดังต่อไปนี้

สถานศึกษา	ชย.	ชก.	ชช.	ชฟ.	ชอ.	กร.	ธล.	กษ.	รวม
วิทยาลัยเทคนิค	39	42	-	48	37	-	-	-	166
วิทยาลัยอาชีวศึกษา	-	-	-	-	-	13	12	-	25
วิทยาลัยสารพัดช่าง	7	-	4	5	-	-	2	-	18
วิทยาลัยการอาชีพ	19	-	5	13	14	1	-	-	52
วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี	-	-	-	-	-	-	-	20	20
รวม	65	42	9	66	51	14	14	20	281

หมายเหตุ ชย. หมายถึง สาขาวิชาช่างยนต์
 ชก. หมายถึง สาขาวิชาช่างกลโรงงาน
 ชช. หมายถึง สาขาวิชาช่างเชื่อมโลหะ
 ชฟ. หมายถึง สาขาวิชาช่างไฟฟ้า
 ชอ. หมายถึง สาขาวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์
 กร. หมายถึง สาขาวิชาการโรงแรม
 ธล. หมายถึง สาขาวิชาธุรกิจค้าปลีก
 กษ. หมายถึง สาขาวิชาเกษตรกรรม

การดำเนินงานด้านการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ที่ผ่านมาจะต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน เช่น ปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ปัจจัยด้านชุมชน ปัจจัยด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ที่สำคัญจะต้องสอดคล้องกับการบริหารงานวิชาการ พรทพิชฯ สรทบงช (2545, หน้า 6) และ วรวิทย์ เกตุบรรลุ (2543, หน้า 8) สิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ ทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จตามความต้องการของสำนักโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีและสถานประกอบการ

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารรายงานการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรทวิภาคี พบว่ามีปัญหาบางประการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานหลักสูตรระบบทวิภาคี ทั้งในสถานศึกษาและในสถานประกอบการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้มีการสำรวจความคิดเห็นจากสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา กรมอาชีวศึกษา พบว่างบประมาณที่สถานศึกษาได้รับมีน้อยมาก ประกอบกับระเบียบวิธีงบประมาณมีขั้นตอนยุ่งยาก และกำหนดมาตรฐานวัสดุอุปกรณ์การศึกษาไว้ต่ำมาก ทำให้สถานศึกษาไม่สามารถซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย และมีประสิทธิภาพได้ ประกอบกับหลักสูตรการเรียนการสอนไม่เอื้ออำนวยให้นักเรียนเกิดทักษะ

ผู้สอนส่วนมากไม่มีประสบการณ์จริงจากวิชาชีพมาก่อน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ, 2538, หน้า 52-53) ความพร้อมทางด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน และตำราที่ผู้สอนได้
ค้นคว้า หรือนักเรียนที่ใช้ประกอบการเรียนมีไม่เพียงพอ (จำปี อุเงิน, 2541, บทคัดย่อ) เป็นเหตุให้
นักเรียนที่เรียนในระบบทวิภาคี ขาดทักษะพื้นฐานในการทำงาน รวมทั้งขาดคุณธรรม จริยธรรม
และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้สถานศึกษา ส่วนใหญ่ขาดการประสานงานที่ดีใน
การจัดการศึกษาระบบทวิภาคี บุคลากรในสถานศึกษาขาดการไปดูงานการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้
ในสถานประกอบการ สถานประกอบการที่เข้าร่วมโครงการรับนักเรียนระบบทวิภาคีเข้าฝึกอาชีพ
สถานประกอบการ ส่วนมากไม่มีนโยบายที่ชัดเจนว่าจะให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา และ
ไม่เข้าใจนโยบายทางด้านอาชีวศึกษา รวมทั้งไม่ทราบถึงประโยชน์ที่ตนพึงจะได้รับ นอกจากนี้
สถานประกอบการยังขาดบุคลากรที่รับผิดชอบในการฝึกทักษะวิชาชีพให้กับนักเรียนที่เรียน
ระบบทวิภาคี (กรมอาชีวศึกษา, 2534, หน้า 56) และไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2537, หน้า 172) ไม่มีกฎหมายรองรับเรื่องการฝึก
อาชีพของนักเรียนระบบทวิภาคีและสถานประกอบการยังไม่เล็งเห็นความสำคัญในความร่วมมือ
และหน่วยงานทั้งสองมีกฎระเบียบที่แตกต่างกันกล่าว คือ สถานศึกษามุ่งเน้นที่คุณภาพผลผลิต
ทางการศึกษา ส่วนสถานประกอบการมุ่งที่ผลกำไร ทำให้ไม่เอื้ออำนวยในการจัดการศึกษา รวมทั้ง
สถานประกอบการและสถานศึกษาขาดการประสานงานที่ดีในการจัดการศึกษา ตลอดจน
สถานประกอบการไม่ค่อยนิยมให้สถานศึกษาใช้ทรัพยากรต่าง ๆ (สนั่น เขียวระยับ, 2538,
หน้า 47-48) ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่งานทวิภาคีมีความสนใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อ
การบริหารงานวิชาการในระบบทวิภาคีของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 เพื่อให้ทราบ
ปัจจัยและเป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดการศึกษาของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2
ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในระบบทวิภาคี
ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2
2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการในระบบทวิภาคี ของสถาบันการอาชีวศึกษา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในระบบทวิภาคี โดยมีปัจจัย
ด้านผู้บริหาร ด้านครู ด้านนักเรียน ด้านสถานประกอบการ ด้านชุมชน ด้านอาคารสถานที่และ
สิ่งอำนวยความสะดวก

4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์การบริหารงานวิชาการในระบบทวิภาคี จากปัจจัย ด้านผู้บริหาร ด้านครู ด้านนักเรียน ด้านสถานประกอบการ ด้านชุมชน ด้านอาคารสถานที่และ สิ่งอำนวยความสะดวก

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ปัจจัยด้านชุมชน ปัจจัยด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ส่งผลต่อการบริหารงาน วิชาการในระบบทวิภาคี ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 จำแนกตามประเภทวิชา
2. ปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ปัจจัยด้านชุมชน ปัจจัยด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก สามารถทำนายการบริหาร งานวิชาการในระบบทวิภาคี ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 จำแนกตามประเภทวิชา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการบริหารงานอาชีวศึกษา ดังนี้

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในระบบทวิภาคีของสถาบัน การอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 ซึ่งจะนำไปปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดคุณภาพใน สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2
2. ผู้บริหารระดับสูงของสถาบันการอาชีวศึกษา สามารถนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้ เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย แนวทาง และมาตรการ ในการปฏิบัติอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในระบบ ทวิภาคี ตามความเห็นของข้าราชการครูของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 ปัจจัยที่ศึกษา มี 6 ด้านคือ ปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ปัจจัยด้านชุมชน ปัจจัยด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก
2. ขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
  - 2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ หัวหน้างานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เจ้าหน้าที่งานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หัวหน้าคณะ หัวหน้าแผนก และครูแผนกช่างที่เปิดสอน ระบบทวิภาคี ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประเภทช่างอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม คหกรรม เกษตรกรรม และศิลปกรรม จำนวน 281 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ หัวหน้างานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เจ้าหน้าที่งานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หัวหน้าคณะ หัวหน้าแผนก และครูแผนกช่างที่เปิดสอนระบบทวิภาคี ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประเภทช่างอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม คหกรรม เกษตรกรรม และศิลปกรรม ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 ตามตาราง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เกรจซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 608-609) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 257 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย

- 3.1.1 ปัจจัยด้านผู้บริหาร
- 3.1.2 ปัจจัยด้านครู
- 3.1.3 ปัจจัยด้านนักเรียน
- 3.1.4 ปัจจัยด้านสถานประกอบการ
- 3.1.5 ปัจจัยด้านชุมชน
- 3.1.6 ปัจจัยด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารงานวิชาการในระบบทวิภาคี ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 ประกอบด้วย

- 3.2.1 ด้านหลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร
- 3.2.2 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน
- 3.2.3 ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนการสอน
- 3.2.4 ด้านการนิเทศการศึกษาและพัฒนาผู้สอน

คำถามในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาในเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในระบบทวิภาคี ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 ดังนั้น คำถามในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. ปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ปัจจัยด้านชุมชน ปัจจัยด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในระบบทวิภาคี ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 อยู่ในระดับใด

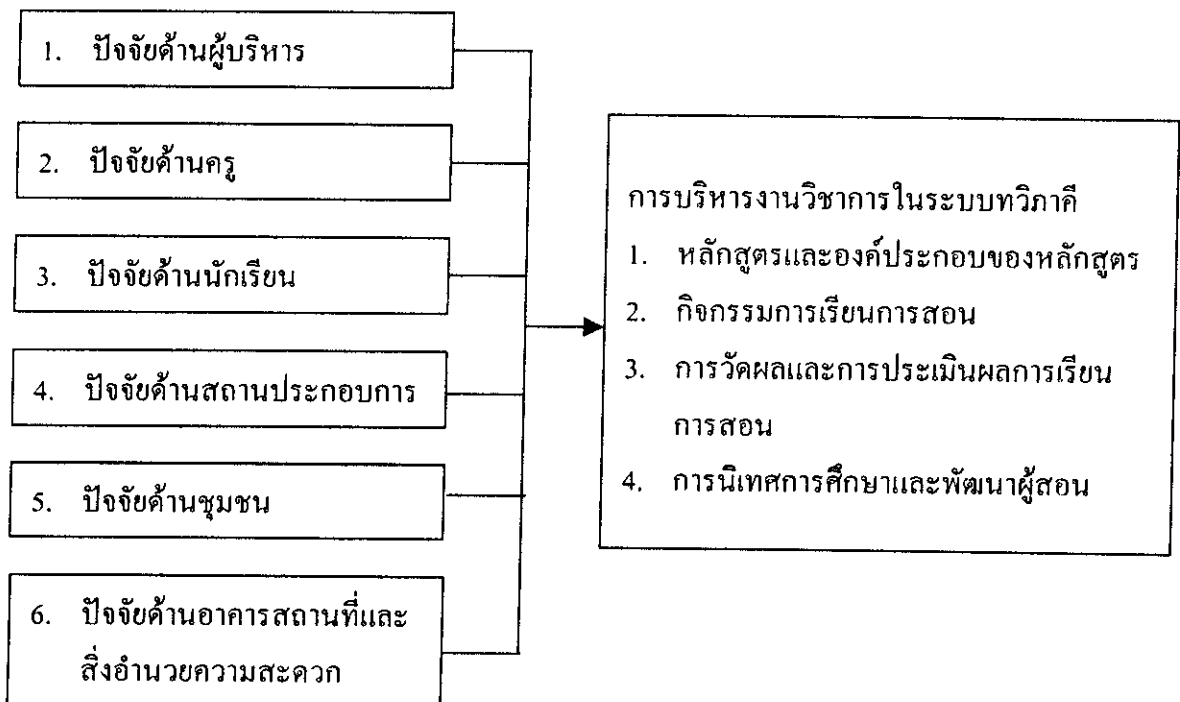
2. การบริหารงานวิชาการในระบบทวิภาคี ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 อยู่ในระดับใด

3. ปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ปัจจัยด้านชุมชน ปัจจัยด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ส่งผลต่อการบริหารวิชาการ ในระบบทวิภาคีของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 หรือไม่ แยกตามประเภทวิชา

4. ปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ปัจจัยด้านชุมชน ปัจจัยด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก สามารถทำนายการบริหาร งานวิชาการในระบบทวิภาคีของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 ได้หรือไม่ แยกตาม ประเภทวิชา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในระบบทวิภาคีของสถาบัน การอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 พบว่ามีปัจจัย 6 ด้าน โดยศึกษาปัจจัยด้านต่าง ๆ ของ พรทิพย์ สระบงกช (2545, หน้า 6) และ วรวิทย์ เกตุบรรลุ (2543, หน้า 8) ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ ในระบบทวิภาคี โดยศึกษาสาระการบริหารงานวิชาการตามหลักการของ อารมณ เพชรชื่น (2528, หน้า 116) แล้วสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยแสดงได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ปัจจัย หมายถึง มูลเหตุ สาเหตุ หรือสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลหรือผลกระทบโดยตรงต่อการบริหารงานวิชาการในระบบทวิภาคี ปัจจัยในความหมายนี้ ได้แก่

1.1 ปัจจัยด้านผู้บริหาร หมายถึง ความรู้ความสามารถของผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีภาวะผู้นำมีมนุษยสัมพันธ์ มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม จริยธรรม

1.2 ปัจจัยด้านครู หมายถึง ความรู้ ความสามารถของข้าราชการครูที่ทำหน้าที่ในการสอนตามหลักสูตรกรมอาชีวศึกษาเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในการสอน มีความสามารถปฏิบัติงานตามบทบาทครู มีคุณธรรม จริยธรรม

1.3 ปัจจัยด้านนักเรียน หมายถึง ความรู้ ความสามารถของผู้เรียน ที่เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประเภทช่างอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม คหกรรม เกษตรกรรม และศิลปกรรม ในระบบอาชีวศึกษาทวิภาคี

1.4 ปัจจัยด้านสถานประกอบการ หมายถึง ความรู้ ความสามารถของผู้ควบคุมการฝึกอาชีพ เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ ดูแลการฝึกอาชีพของผู้เรียน การติดต่อประสานงานกับผู้ปกครองและสถานศึกษา

1.5 ปัจจัยด้านชุมชน หมายถึง ความร่วมมือของผู้ปกครอง ชุมชน ที่มีศักยภาพ ในการสนับสนุนการจัดและพัฒนาศึกษา

1.6 ปัจจัยด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง ความเหมาะสมของสถานประกอบการในการฝึกอาชีพและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้สำหรับการเรียนการสอน

2. การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 ได้แก่

2.1 ด้านหลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาและองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร ได้แก่ การจัดรายวิชาในการเรียนการสอนให้กับสถานประกอบการ

2.2 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีทักษะในสาขาวิชาชีพ และปลูกฝังค่านิยมที่ดีต่อสาขาวิชาชีพจนกระทั่งผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร ได้แก่ การจัดเวลาเรียน การจัดกระบวนการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมภายในสถานศึกษา และ การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา

2.3 ด้านการวัดและการประเมินผล หมายถึง การปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลการเรียนการสอน ซึ่งออกมาเป็นตัวเลข แล้วนำตัวเลขไปประเมินเพื่อให้รู้ว่าผลการเรียนของผู้เรียนอยู่ใน

ระดับใดได้แก่ การประเมินผลการเรียนการสอนผู้เรียนระบบทวิภาคีหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ เพื่อนำผลการประเมินที่ได้ไปเป็นแนวทางในการจัดหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.4 ด้านการนิเทศการศึกษาและพัฒนาผู้สอน หมายถึง การส่งเสริมและพัฒนาครู คุรุฝึก ผู้ควบคุมการฝึกงานในสถานประกอบการให้มีความรู้ ความสามารถในการวิชาชีพ และจัดกระบวนการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ได้แก่ การจัดอบรมและสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และสนับสนุนให้ผู้สอนได้เพิ่มพูนความรู้อื่นที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน

3. ระบบทวิภาคี หมายถึง ระบบการศึกษาที่สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียง 2 และสถานประกอบการร่วมกันจัดการศึกษา โดยจัดให้มีการผสมผสานการเรียนของนักเรียนในสถานประกอบการ และฝึกปฏิบัติงานในสถานประกอบการในฐานะพนักงานบรรณาการแห่งความร่วมมือของสถานประกอบการกับสถานศึกษา

4. ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูซึ่งดำรงตำแหน่งหัวหน้างานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เจ้าหน้าที่งานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หัวหน้าแผนก หัวหน้าคณะ และครูจ้างสอนแผนกต่าง ๆ ที่เปิดการเรียนการสอนระบบทวิภาคี ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาวิชาช่างอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม คหกรรม เกษตรกรรม และศิลปกรรม

5. นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 1-3 ปีการศึกษา 2546 ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียง 2

6. สถานประกอบการ หมายถึง บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงงานอุตสาหกรรม ร้านค้า ซึ่งประกอบธุรกิจบริการหรือผลิต ซึ่งรับนักเรียนระบบทวิภาคีหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 ประเภทวิชาอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม คหกรรม เกษตรกรรม ศิลปกรรม ประมง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมสิ่งทอ ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียง 2

7. หัวหน้างานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หมายถึง อาจารย์ผู้ทำหน้าที่วางแผนสำรวจความต้องการและพิจารณาความเหมาะสมของสถานประกอบการ ประชาสัมพันธ์การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประสานงานการฝึกภาคปฏิบัติของนักเรียนกับสถานประกอบการ จัดทำแผนการเรียนการสอน จัดปฐมนิเทศนักเรียน จัดประชุมผู้ปกครอง วางแผนจัดการนิเทศประเมินผล การฝึกภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ จัดประชุมสัมมนาผู้ควบคุมการฝึก คุรุฝึกและอาจารย์นิเทศ ประสานงานการจัดการทดสอบมาตรฐานฝีมือ

8. เจ้าหน้าที่งานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ช่วยติดต่อประสานงานกับสถานประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลของนักเรียนและของ

สถานประกอบการ ช่วยประสานงานและดำเนินการจัดปฐมนิเทศนักเรียน จัดประชุมผู้ปกครอง ประชุมสัมมนาผู้ควบคุมการฝึก ครูฝึก อาจารย์นิเทศ และจัดทดสอบมาตรฐานฝีมือ

9. หัวหน้าแผนก หมายถึง อาจารย์ผู้ทำหน้าที่ควบคุม ดูแลภายในแผนกวิชาประสานงานระหว่างแผนกวิชา และตรวจสอบโรงงานอุตสาหกรรมที่นักเรียน-นักศึกษาจะไปฝึกภาคปฏิบัติ ในสถานประกอบการ

10. หัวหน้าคณะ หมายถึง อาจารย์ที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลหัวหน้าแผนกวิชาครู-อาจารย์ ที่สอนในแผนกวิชา ประสานงานร่วมกับงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

11. สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 หมายถึง วิทยาลัยในสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 ที่เปิดการเรียนการสอนระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พุทธศักราช 2546) จำนวน 13 วิทยาลัย ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิค ฉะเชิงเทรา วิทยาลัยเทคนิคจุฬารัตน์ (ลาดขวาง) วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา วิทยาลัยสารพัดช่างฉะเชิงเทรา วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีฉะเชิงเทรา วิทยาลัยการอาชีพพนมสารคาม วิทยาลัยเทคนิคชลบุรี วิทยาลัยเทคนิคสัตหีบ วิทยาลัยอาชีวศึกษาชลบุรี วิทยาลัยสารพัดช่างชลบุรี วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีชลบุรี วิทยาลัยการอาชีพบางละมุง และวิทยาลัยการอาชีพพานทอง

12. การฝึกอาชีพ หมายถึง การฝึกปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการของนักเรียน หลักสูตรอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2

13. หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พุทธศักราช 2546) หมายถึง ลักษณะการเรียนการสอนวิชาชีพ ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เกิดจากความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการที่รับนักเรียนเข้าฝึกวิชาชีพจนจบหลักสูตร

14. ประเภทวิชา หมายถึง สาขาวิชาที่เปิดการเรียนการสอนระบบทวิภาคี ได้แก่ ประเภทวิชาอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปกรรม เกษตรกรรม และคหกรรม